

تقریب دوم: فرمایش مرحوم آخوند ره

احتیاج به گفتن وجود ملازمه نیست بلکه اخبار دال توقف به خاطر اطلاقیان می‌گویند که وقتی دو خبر متعارض مساوی بودند، در فتوی و در عمل باید توقف داشته باشید. توقف در فتوی به این می‌باشد که بر طبق هیچیک از دو خبر متعارض مساوی فتوی ندهد و توقف در عمل به این است بر خلاف هیچیک از دو خبر متعارض مساوی عمل ننماید.

«فالأولی التمسک علی الاحتیاط بإطلاق أخبار التوقف، إذ بإطلاقها يدل علی وجوب التوقف عن ارتکاب الشبهة مطلقاً و عدم جواز الاقتحام فیها أصلاً، عملاً کانت أو فتوی» [1]

تقریب سوم: فرمایش مرحوم آخوند ره

احتیاج به گفتن وجود ملازمه نیست بلکه اخبار دال بر توقف، فقط از حیث عمل می‌گویند توقف کنید ولی عمل به روایت شامل فتوی بر طبق روایت نیز می‌باشد مانند اینکه به یک مجتهد مرد گفته می‌شود که به روایات دماء ثلاثه عمل می‌کند و منظور این است که بر طبق آن فتوی می‌دهد. پس مدلول اخبار دال بر توقف یک چیز می‌باشد و آن عمل نکردن به دو خبر متعارض مساوی است و برای امثال «عمل نکردن» باید هر دو کار را انجام ندهید چون امثال نهی به این است که تمام افراد آن را ترک نمایند.

«بل دلالتها علی وجوب التوقف فی الفتوی لیس إلا لأئها عمل أیضاً، لا بما هی فتوی کما لا یخفی.» [2]

جواب از اشکال مرحوم آخوند ره: فرمایش مرحوم سید یزدی ره

مقصود مرحوم شیخ ره از اینکه فرمودند، روایات دال بر توقف، نهی از فتوی می‌کنند و توقف در فتوی ملازمه با احتیاط دارد، این نیست که مدلول اخبار دال بر توقف، فقط نهی از فتوی می‌باشد بلکه ایشان مقصودشان این است که اخبار دال بر توقف می‌گویند: هم در مقام عمل و هم در مقام فتوی اخذ به یکی از این دو خبر متعارض مساوی و ترک یکی از این دو خبر متعارض مساوی جایز نیست و لازمه اینکه یکی از این دو خبر را اخذ نکنم و یکی از این دو خبر را ترک نکنم، این است که در هر دو مقام احتیاط شود مانند اینکه دو لباس وجود دارد که می‌دانیم یکی از این دو لباس نجس هستند و اگر بخواهم بگویم که هر دو لباس پاک هستند می‌توانیم در هر کدام نماز بخوانیم و اگر بخواهیم بگوئیم که هر دو لباس نجس هستند باید در هیچیک از این دو لباس نماز نخوانیم و اکنون اگر بخواهیم بگوئیم که هر دو لباس پاک هستند و نیز بگوئیم که هر دو لباس نجس هستند، باید احتیاط کنیم به اینکه یک بار در این لباس و یک بار در آن لباس نماز بخوانیم و در ما نحن فیه هم نه بگو هر دو خبر متعارض درست است تا به یکی بتوان اکتفاء نمود و نه بگو هر دو خبر متعارض نادرست است تا سراغ برائت بتوان رفت و لازمه این مطلب این است که ما به گونه‌ای عمل کنیم که اگر هر یک از این دو خبر متعارض در واقع درست است، آن را انجام داده باشیم و آن عمل، احتیاط می‌باشد.

ان قلت:

خود مرحوم شیخ ره تعبیر فرموده‌اند به توقف در فتوی و مرحوم آخوند ره هم طبق ظاهر

کلام ایشان اشکال می‌فرمایند.

قلت:

مخاطب اخبار علاج مجتهدین می‌باشند زیرا مجتهدین باید ببینند که کدام خبر متعارض دارای ترجیح است تا آن را اخذ کنند و در نتیجه مجتهد قبل از عمل خود و مقلدینش باید فتوی بدهد و چون مجتهد قبل از عمل خود و مقلدینش باید فتوی بدهد، مرحوم شیخ ره تعبیر به توقف در فتوی فرمودند و الا مقصود مرحوم شیخ ره این است که روایات دال بر توقف می‌گویند که نه هر یک از دو خبر متعارض را اخذ کنید مانند قائلین به تخییر که یکی از دو خبر متعارض را اخذ می‌کنند و نه اینکه هر یک از دو خبر متعارض را طرح کنید یعنی کأن لم یكونا هستند که در این صورت می‌توانید به برائت مراجعه کنید و لازمه چنین معنایی احتیاط در مقام عمل می‌باشد.

«أقول: قد يناقش في الملازمة بأن ترك الفتوى بمضمون شيء من الخبرين المتعارضين، الدالّ أحدهما على إباحة شيء، والآخر على حرمة مثلاً، لا ينافي ارتكابه في مقام عمله تعويلاً على قاعدة قبح العقاب بلا بيان.

و يدفعه: أن ليس المقصود بالتوقف في الفتوى ترك الافتاء بمضمون الخبرين، فإنّ هذا المعنى من حيث هو أجنبي عن مفاد أخبار التوقف، بل المقصود به عدم جواز الأخذ بشيء من الخبرين، أو طرح شيء منهما لا في مقام عمله، و لا في مقام الفتوى، الذي هو أيضاً نوع من عمله، كما أنّ التوقف بهذا المعنى هو المراد بأخبار التوقف، و يلزمه الاحتياط في كلا المقامين.

فالتعبير عن «التوقف»- الذي هو مفاد الأخبار الآمرة بالتوقف في الخبرين المتعارضين، بالتوقف في الفتوى، مع أنّه أعمّ للإشارة إلى أنّ مفاد هذه الأخبار أوّلاً و بالذات هو التوقف في المسألة الاصولية، أي في مقام الاستنباط المستلزم للاحتياط في مقام العمل، لا التوقف في المسألة الفرعية الذي هو عبارة اخرى عن الاحتياط و ترك المضي في الشبهات، كما هو المراد ببعض الأخبار المتقدمة في مبحث أصل البراءة الآمرة بالوقوف عند الشبهات، فلاحظ و تدبّر.»[3]

اشکال جواب مرحوم سید یزدی ره:

آیا فرمایش مرحوم حاج آقا رضا ره غیر از فرمایش مرحوم آخوند ره است یا اینکه همان فرمایش مرحوم آخوند ره و مرحوم حاج آقا رضا ره به مرحوم آخوند ره می‌فرمایند که مرحوم شیخ ره همان حرف شما را مطرح کرده‌اند و تعبیر به توقف در فتوی هم به جهت توضیح داده شده است.

انصاف مطلب این است که توجیه ایشان برای تعبیر بکار رفته از جانب مرحوم شیخ ره، یک توجیه خفی و بعیدی است که مخاطب نمی‌تواند آن را بفهمد لذا از آن دسته توجیهات است که باید خود مصنف برای انسان توضیح دهد که مقصودم از فتوی، خصوص فتوی نیست بلکه چون مخاطب مجتهدین می‌باشند و آنها ابتدائاً باید فتوی بدهند تا بعد خود و مقلدین عمل کنند، این تعبیر را بکار برده‌ام. پس ظاهر کلام مرحوم شیخ ره این است که ایشان می‌فرمایند: اخبار دال بر توقف، مقصودشان توقف در فتوی می‌باشد.

نکته:

اگر گفته شد که مدلول اخبار دال بر توقف، احتیاط می‌باشد، دیگر نباید اخبار دال بر توقف در قبال اخبار دال بر احتیاط ذکر شود و مرحوم آخوند ره در کفایه طائفه دوم را اخبار دال بر توقف برشمرده و طائفه سوم را اخبار دال بر احتیاط ذکر نموده است مگر اینکه مرحوم آخوند ره از سخن خود در کتاب «درر الفوائد فی الحاشیة علی الفرائد» عدول فرموده باشند و بفرمایند که اخبار دال بر توقف دلالت بر احتیاط نمی‌کنند و فقط توقف کردن را بیان می‌کنند و «توقف کن» آیا یعنی هیچ چیزی در باره این دو خبر نگو ولی از جهت عمل خیال کن که این دو خبر وجود ندارند و در این صورت باید سراغ عمومات و اطلاعات بروید و اگر اینها نبودند سراغ اصول عملیه بروید و این همان معنای تساقط است و گفته شد که ممکن است گفته شود که مآل اخبار دال بر توقف، همان تساقط می‌باشد.

نتیجه:

در شمار اخبار دال بر احتیاط، می‌توان اخبار توقف را بنا بر تقریب دوم و سوم بر شمرد.

وصلی الله علی محمد وآل محمد.

[1]. درر الفوائد فی الحاشیة علی الفرائد، الحاشیة الجدیة، ص: 447

[2]. درر الفوائد فی الحاشیة علی الفرائد، الحاشیة الجدیة، ص: 447

[3]. حاشیة فرائد الأصول (الفوائد الرضویة علی الفرائد المرتضویة)، ص: 506